

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *F.*

OSASTO: *P.23.*

ASIA:

Ateenassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Pitti.

Rooma 30/1-34.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ N:o 88 (K.8)

Rooma SSA 30 P:Ä tammi KUUTA 19 34.

VIITTAUS: D. U. M. / 19.....

4 160 Sal 34
5/2-34 - 1
5 C23

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Ateenassa olevan Lähetystön
raportti N:o 1.

Lähetystöllä on täetn kunnia ohellisena Ministeri-
ölle lähettää Suomen Ateenassa olevan Lähetystön raport-
ti N:o 1, jonka otsikkona on:

Balkanin pakti syntymäisillään.

Mh.

A T E E N A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

R. o. o. m. a. ssa 30 p:nä tammi kuuta 1934.

Asia: Balkanin pakti syntymä-
sillään.

4 169 Sal 34
5/2-34 - -
5 C23

Päivää ennen lähtäni Ankarasta viime joulukuussa oli minulla pitkä intiimi keskustelu Tewfik Rüshtli Beyn kanssa. Siinä tuli tietysti puhe myöskin kauan suunnitellusta Balkanin yhteissopimuksesta. Aikaisemmista raporteistani on käynyt selville, että Balkanin lehdistössä ilmenevä mielipide oli ollut sikäli epämääräinen, että väliin puhuttiin laajasta yhteissopimuksesta, väliin viitattiin, että voidaan tulla toimeen kaksipuolisten sopimusten ketjulla. Turkin ulkoministeri ei kuitenkaan nähdekseni ole tässä suhteessa horjunut. Tavattuani hänet heti Ankarahan tuloni jälkeen, hän sanoi: ellei Bulgaria tule mukaan, teemme me muut yhteissopimuksen. Välillä tapahtui hänen oma matkansa Ateenaan ja Belgradiin. Ja nyt viimeisessä keskustelussani hän oli edelleen samalla kannalla. Hän vakuutti, että pakti tulee tehtäväksi ja ettei ajota tyytyä kaksipuolisiin sopimuksiin. Kun kysyin, onko tämän paktiajatuksen toteutumisen odotettavissa ehkä läheisessäkin tulevaisuudessa, vastasi hän myöntävästi.

Senjälkeen on Kreikan ulkoministeri Maximos tehnyt laajan kiertomatkan ulkomaille. Ensin hän meni Pariisiin, sieltä hän saapui Roomaan, täältä lähti Lontooseen sekä sieltä palates-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

saan tapasi ^{i/}tosia balkanilaisia politikkoja Genevessä. Tämä matka oli Balkanin paktin viimeistelyvalmistusta.

Ranska on nähtävästi ollut suoepa Balkanin paktiajatuksele, senjälkeen kun Pikku-ententen balkanilaiset valtiot siihen yhtyivät. Englanti ei sitä vastusta. Kysymyksenalaista oli vain, miten Italia siihen suhtautuisi, ja tästä piti Maximoksen ottaa lopullinen selko. Se seikka, että juuri hän sai tämän tehtävän, osoittanee, etteivät Italian ja Turkin suhteet ole enää yhtä sydämelliset kuin aikaisemmin, niinkuin olen ennen raportoinut. Tähän ovat nähtävästi vaikuttaneet poliittiset seikat, kuten Turkin yhtyminen läheiseen yhteistoimintaan Pikku-ententen valtioiden kanssa, ja Turkin hallituksen jyrkkä, viimeksi joulukuussa Tewfik Räshtü Beyn peittelemättä ilmaisema rauhansopimusten revisiota vastustava kanta, mutta myöskin taloudelliset suhteet, jotka eivät ole kehuttavat. Minulle on täällä valitettu, että Turkki ei tyydy siihenkään, että kauppa- vaihto Italian kanssa saatettaisiin tasapainoon, vaan vieläpä vaatii, että se järjestettäisiin Turkille aktiiviseksi. Kauppasopimusneuvotteluja onkin jo täällä käyty lähes kuukausi, ja täällä hetkellä italialaiset suunnittelevat raaka-aineiden tuonnin kontingentointia toimenpiteenä m.m. nimenomaan Turkkia vastaan. Maximos oli siis parempi lähetti. Hänen käyntinsä jälkeen italialaiset lehdet ovat happamesti lausuneet, ettei Italian hallitus ole hyväksynyt mitään Balkanin paktia senkään vuoksi, ettei sellaisen paktin sisällystä ole sille esitetty, ainoastaan eräitä suuntaviivoja. Italian hallitus ei kuitenkaan halua tai ei voi paktin syntymistäestä. Mussolini itse vakuutti minulle eilen, että pakti tulee allekirjoitettavaksi.

Paktin allekirjoittamista voidaan odottaa lähipäivinä, ehkä ennenkuin tämä raportti on Ministeriölle ehtinyt. Yhtä varman näyttää saavan olla siitä, että Bulgaria jää yhteis-sopimuksen ulkopuolelle. Tätä Mussolinikin piti selvänä ol- len sitä mieltä, että Bulgaria paktiin yhtyessään menettäisi kaikki eikä voittaisi mitään. Bulgaria tulee siis edelleenkin olemaan Italian Balkaninpolitiikan viputuki. Balkanin kuninkai- den keskinäiset vierailut eivät näinollen ole tilannetta pe- lastaneet, vaikka yhteen aikaan näytti siltä, että etelä- slaavilaiset veljet ehkä sittenkin voisivat löytää jonkunlai- sen yhtymäkohdan. Minulla ei ole syytä enää tässä yhteydes- sä selittää, mitkä poliittiset riitakysymykset tekevät Bulgari- alle mahdottomaksi yhtyä paktiin. Olen nämä seikat esittänyt, kuvannut Bulgarian aseman "Balkanin avoimena haavana" erääs- sä laajassa raportissani viime joulukuussa. Bulgarialla on vaatimuksia jokaiselle naapurilleen, ja yhtymällä paktiin se näistä vaatimuksista luopuisi, eikä tämä ole sille mahdollis- ta sisäpoliittisesti eikä ulkopoliittisesti. Vaikka ei vielä tiedetäkään tulevan Balkanin paktin sisältöä, on kuitenkin ilmeistä, että siitä tulee sekä hyökkäämättömyyssopimus että yhteinen takuusopimus. Bulgarialle varataan mahdollisuus sii- hen myöhemmin yhtyä.

Roomassa, 30 p. tammik. 1934.

M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 623.

ASIA: _____

Ateenassa olevan lähetyksen rap. n:o 2.

Ministeri Artti.

16/2-34.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 195 (K.25)

R o o m a S S A 16 P.NÄ helmi KUUTA 19 34.

VIITTAUS: N

P.NÄ KUUTA 19 P.TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Ateenan-lähetystön raportti N:o 2.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Ateenassa olevan lähetystön raportti N:o 2, jonka otsikkona on:

Balkanin pakti.

Atti

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

A T E E N A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2

Rooma ssa 16 p:nä helmi kuuta 1934.

Asia: Balkanin pakti.

8 161 Sal 34
2/2-34 - -
5 C 23

Helmikuun 9 päivänä Turkin, Romanian, Jugoslavian ja Kreikan ulkoministerit Ateenassa allekirjoittivat kauan valmistellun "Balkanin sopimuksen". Siinä on kaikkiaan vain kolme artiklaa, jotka kuuluvat seuraavasti:

Art. 1. - Kreikka, Romania, Turkki, Jugoslavia takaavat keskinäisesti kaikkien balkanilaisten rajojensa turvallisuuden.

Art. 2. - Korkeat sopimuspuolet sitoutuvat sopimaan toimenpiteistä sellaisen tilanteiden johdosta, jotka voivat koskea niiden tässä sopimuksessa määritellyjä etuja. Ne sitoutuvat olemaan ilman ennakolta tapahtuvaa keskinäistä ilmoitusta ryhtymättä mihinkään poliittiseen toimintaan sellaisen Balkanin maan suhteen, joka ei ole tätä sopimusta allekirjoittanut, ja olemaan sitoutumatta mihinkään poliittiseen velvoitukseen mitään muuta Balkanin maata kohtaan ilman toisten sopimuspuolten suostumusta.

Art. 3. - Sopimus astuu voimaan, kun kaikki sopimuspuolet ovat sen allekirjoittaneet, ja se on ratifioitava mahdollisimman nopeasti. Se on avoin kaikille Balkanin maille, joiden liittyminen on saava suopean käsittelyn sopimuspuolten puolelta ja on oleva pätevä niin pian kuin allekirjoittajamaat ovat antaneet

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tiedon suostumuksestaan. -

Sopimuksessa ei siis ole määräystä siitä, miten pitkäksi ajaksi se on solmittu. Tämä piirre on kuvaava. Aluksi oli tarkoitus solmita se kymmeneksi vuodeksi, sitten lyhennettiin aika seitsemäksi vuodeksi, ajateltiin jo viittäkin vuotta siinä toivossa, että Bulgaria ehkä saataisiin siinä tapauksessa mukaan. Lopulta jätettiin kaikki aikamääräykset pois, samoin kuin määräykset sopimuksen purkamisesta.

Lyhyestä sopimustekstistä siis ilmenee, että sopimuksen ainoa tarkoitus on sopimusmaiden nykyisten alueellisten olojen säilyttäminen. Tämä on selvästi lausuttu myöskin sopimuksen johdannossa. Siinä aluksi vakuutetaan, että sopimuspuolia elähyttää sama yksimielisyyden ja sovinnollisuuden henki, joka on vaikuttanut Briandin-Kelloggin paktin syntyyn ja Kansainliiton Neuvostossa sen johdosta tehtyihin päätöksiin, mutta lisätään, että sopimuspuolet ovat lujasti päättäneet turvata sopimukseen perustuvat sitoumukset ja ylläpitää nykyisin Balkanilla voimassa olevaa alueellista järjestystä.

Tällaisena sopimus kieltämättä on pettymys niille, jotka voivat sen panevan alulle luottamuksellisen yhteistoiminnan Balkanin valtioiden kesken. Siitä on tullut rauhallisen revision vastustajain liitto sitä Balkanin valtiota vastaan, joka revisiota toivoo. Ja viimeainittu, sopimuksen ulkopuolelle jäänyt Bulgaria, on vielä lisäksi ainoa varsinainen puhtaasti balkanilainen valtio koko niemimaalla (Albanian laita on erikoinen), sillä Turkki on pääasiassa Vähän-Aasian valtio, Romania ja Jugoslavia ovat yhtä paljon Keski-eurooppalaisia ja Kreikka on Vä-

limeren valtio. Yksin Bulgarian kaikki edut ovat Balkanilla. Kaikki nuo neljä ovat tyytyväisiä nykyisiin oloihin, sillä Turkki on saanut sitä tyydyttävät kansalliset rajat, joita naapurit eivät haluaakaan muuttaa, ja nuo kolme muuta ovat kaikki rauhansopimusten suosimia, niin että niiden ainoa toivo on turvata itselleen, mitä ovat saaneet.

Eräs mielenkiintoinen vivahdus on tässä kuitenkin otettava huomioon, nimittäin se, ettei Jugoslavia sittenkään ole erikoisemmin ihastunut sopimukseen. Todennäköisesti vaikutti Pikku-ententen toisten osakkaitten ja ennen kaikkia Ranskan painostus että se tuli mukaan sellaiseenkin sopimukseen, miksi Balkanin pakti nyt on muodostunut. Jugoslavialle olisi Bulgarian mukaan tuleminen ollut tärkeätä. Tärkeätä nimenomaan senvuoksi, että näiden kahden slaavilaisen Balkanin valtion yhteisymmärrys on vanha unelma, jolla on Jugoslaviassa vastakaikua. Viime syksyn ja talven aikana eräät seikat jo viittasivat siihen, ettei sovinnon syntyminen niiden kesken ole pelkkä utopia. Lähentymistä tapahtui, eikä se synnyttänyt Bulgariassakaan sitä katkeruutta, jota olisi voinut odottaa. Bulgariahan ei oikeastaan vaadi maa-alueita Jugoslavialta, mutta sitä kiivaammin eräiden St. Germainin rauhansopimuksen pykälien noudattamista, joilla on tagdottu turvata Makedonian bulgarialaisen vähemmistöön oikeudet. Jugoslavia ei ehkä olisi ollut haluton slaavilaisista naapuriaan tässä suhteessa tyydyttämään, jos hyvä naapurisopu olisi sillä saatu aikaan. Mutta toiselta puolen sovun oireetkin näiden kahden maan kesken herättivät levottomuutta Turkissa ja varsinkin Kreikassa. Ja sitä innokkaammin nämä tekivät työtä nyt allekirjoitetun sopimuksen aikaansaamiseksi.

Ranskan avulla siinä on nyt onnistuttu. Mutta sopimus on saanut viileän vastaanoton kaikkialla muualla paitsi niissä maissa, joille siitä on suoranaista hyötyä.

Bulgaria ei yhtynyt tähän sopimukseen, ja todennäköisesti täytyy aikaa kulua, ennenkuin se sille avoimeksi jätetystä ovesta sopimusvaltioiden joukkoon astuu. Tämä ei merkitse sitä, että Bulgaria olisi ennen sopimuksen syntymistään halunnut tai suunnitellut väkivaltaista toimintaa toiveittensa toteuttamiseksi. Se on hyvin ymmärtänyt, että tämä olisi hulluutta. Mutta tästä on pitkä askel siihen, että se vapaaehtoisesti allekirjoittaisi sopimuksen, jolla se luopuisi siitäkin olemassa olevasta vaikka käytännölliseltä arvoltaan mitättömästä edusta, että Kansainliiton liittosopimuksen 19:s artikla sisältää ajatuksen rauhansopimusten revisioimisesta. Bulgaria ei ole voinut sopimukseen yhtyä, siitä ei voitane olla eri mieltä. Se todisti olevansa kaukana sotaisten selkkausten haaveilemisesta tarjoutumalla tekemään naapuriensa kanssa hyökkäämättömyyssopimukset ja niiden ohella se kaikeksi olisi ollut saatavissa mukaan sellaiseen Balkanin yleis-sopimukseen, joka ei olisi pakottanut sitä hyväksymään, mitä pitää väärytenä, joka siis ei olisi sisältänyt suoranaista nykyisen tilanteen säilyttämisen takausta. Mutta tämä ei sopinut toisten laskelmiin. Balkanin sopimus, joka jättää Bulgarian ulkopuolelle, ei ole mikään Balkanin sopimus. Sillä on kyllä etuna, että se supistaa aseellisten yhteentörmäysten mahdollisuudet Balkanilla olemattomiin. Mutta täyttääkö se toisen tarkoituksensa, nimittäin suuryaltain juonittelujen poissulkemisen Balkanilta, se on epävarmempaa.

Bulgaria näyttää aivan erikoisesti katkeroituneen siitä määräyksestä, ettei lukaan sopimusvaltioista saa ryhtyä poliittiseen toimintaan sopimukseen kuulumattoman Balkanin valtion kanssa muuta kuin toisille ennakolta ilmoitettuaan, eikä saa sitoutua mihinkään ilman toisten suostumusta. Tämä määräys on luonnollisesti tullut mukaan yksinomaan Bulgarian ja Jugoslavian vuoksi. Toisin sanoen siis sopimus estää yhteisymmärryksen laajentumista Balkanilla, ellei tämä tapahdu nimenomaan sen itsensä määrittelemässä muodossa. Mutta Kreikalle tämä on epäilemättä eduksi, sillä Bulgarian alueelliset toivomukset (Neuillyn rauhassa sille luvattu pääsy Egeanmerelle) koskevat erityisesti Kreikkaa.

Kreikalla on siis täysi syy olla sopimukseen tyytyväinen. Turkki Kreikan liittolaisena on myös tyytyväinen. Romania näyttää, Titulescon selityksistä päättäen, erityisesti odottavan sopimukselta sitä etua, että se antaa turvallisuuden tunteen ja tilaisuuden syventyä taloudellisiin kysymyksiin. Se erityisesti panee painoa sopimuksen pohjalla tapahtuvaksi aijotulle taloudelliselle yhteistoiminnalle. Jugoslaviassa ei, kuten sanottu, ilmene erityistä innostusta ja kuvaavaa on, ettei Bulgariakaan näytä katkeroituneen Jugoslavialle vaan lehdistä päättäen selittää (Bulgarian viralliset piirit ovat täysin vaiteliaita) viimeainnutun tulleen pakoitetuksi allekirjoittamaan.

Suurvalloista Ranska, mikäli olen voinut havaita, on sopimukseen tyytyväinen. Englanti sensijaan kylmäkiskoinen ja epäuskoinen sen merkityksen suhteen. Saksa ja sen mukana toiset keskieurooppalaiset revisiovaltiot täysin kielteisiä. Entä Italia? Italia on pysytellyt puolueettomana sopimusta koskeneiden keskus-

telujen aikana. Bulgarian tšekäläiselle lähettiläälle Mussolini on nimenomaan kertonut, että hän vältti kaikkea kannanottoa Kreikan ulkoministerin käydessä täällä maaperää tunnustelemassa. Mussolini ei nähtävästi ole tahtonut vaikuttaa vastoin Turkin ja Kreikan hallitusten toivomusta pitäen hyvää suhdetta näihin tärkeämpänä, niinkuin ymmärrettävää on. Mutta suorasanaisimmat fascistisesta lehdistöstä eivät ole peittäneet arvosteluaan sopimuksen tultua solmituksi. Ovat sanoneet suoraan, ettei se paranna kansainvälisiä suhteita. Se ei ainoastaan ole poistamatta Balkanin valtioiden kesken vallitsevia vaikeuksia vaan päinvastoin eräässä suhteessa niitä kärjistää.

Ensimmäisenä seurauksena on nähtävissä, että Bulgariassa alkaa viritä pyrkimys suhteisiin sovjetin kanssa. Tässä suhteessa tietysti vaikuttaa Yhdysvaltain ja Unkarin esimerkkikin sekä se seikka, että myöskin Pikku-entente on ilmaissut taipuvaisuutta samaan suuntaan. Mutta toisaalta on luonnollista, että Bulgaria, jäätyään Ateenan sopimuksen kautta entistä enemmän eristetyksi omalla niemimaallaan, alkaa etsiä uusia suhteita.

Vahinko, että Balkanin sopimuksen ajatus, itsessään niin kaunis ja lupaava, toteutui siten kuin toteutui.

Roomassa, 16 p. helmikuuta 1934.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 23.

ASIA: _____

Heikassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri A. H.

8/3 1934.

R. O. O. M. A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 277 (K.35)

Rooma SSA 8 P:NÄ maalis KUUTA 1934.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Ateenan-lähetystön raportti N:o 3.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Ateenassa olevan lähetystön raportti N:o 3, jonka otsikkona on:

Balkanin paktin aiheuttamia soraääniä - Balkanilla.

Att.

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

A T E E N A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.....

Rooma ssa 8 p:nä maalis... kuuta 19... 34.

Asia: Balkanin paktin aiheuttamia
sorasaäniä - Balkanilla.

13/162 hae. 34
14/3.343
5 C23

Balkanin pakti, joka allekirjoitettiin viime helmikuun 9 päivänä, on jo ehtinyt aiheuttaa vakavan sisäpoliittisen ristiriidan Kreikassa. Tämän ristiriidan yhteydessä ilmenneet seikat ovat osoittaneet, miten oikeassa olin lausuessani paktin allekirjoittamista koskevassa raportissani, että on epävarmaa johtaa pakti eräseen siltä toivottuun tulokseen, nimittäin suurvallan vaikutuksen poissulkemiseen niemimaalta. On laajalti selitetty paktin yhdeksi tarkoituksiksi estää suurvallat vastedes juonittelemasta Balkanilla, säilyttää "Balkani Balkanille". Mutta nyt jo nähdään, miten pelko, että pakti voi saattaa Kreikan tuhoisaan konfliktiin suurvallan Italian kanssa, vaarantaa koko paktirakenteen.

Kreikassa on kuluvan kuukauden alkupäivinä pidetty hallituksen jäsenten ja vastustuspuolueiden johtajain monipäijstä kokousta, jossa viimeainitut ovat esittäneet hallitukselle epäilyksensä ja pelkonsa ja toivomuksensa. Tämän kokouksen edellä on käynyt vanhan mutta yhä kiihkomielisen politikon Veniseloksen sanoin ja kirjoituksin suorittama taistelu paktia vastaan. Kokous järjestettiin tarkoituksella antaa hallitukselle tilaisuus puolustaa paktiaan ja koettaa turvata sen ratifioiminen.

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Asian ydion on siinä, että pakti, sellaisena kuin se on julaistu, ei sisällä kaidkeä, mistä sen yhteydessä on sovittu neljän allekirjoittajamaan kesken. Siihen kuuluu myöskin salainen pöytäkirja sotilaallisina sitoumuksineen, joista ei vielä ole mitään päästetty virallisesti julkisuuteen. Nämä sotilaalliset sitoumukset ovat antaneet Tsaldariksen hallituksen vastustajille tilaisuuden osoittaa pelkäävänsä maansa puolesta ja ryhtyä tältä kiitolliselta pohjalta taisteluun hallitusta vastaan.

Tsaldariksen hallituksen ulkoministeri Maximos puheenaolevalle kokoukselle aluksi selosti paktia ja siihen liittyviä salaisia sopimuksia. Paktissa itsessään sanotaan, että sopimusmaat takaavat toistensa balkanilaiset rajat. Sopimusmaat ovat olleet vakuutettuja, että tässä tarkoituksessa rauhalliset painostuskeinot riittävät, mutta ne eivät tietenkään ole voineet olla ottamatta huomioon, että tehokkaampiakin keinoja ehkä tarvitaan. Sotilaallisten toimenpiteitten mahdollisuutta ei ole voitu jättää laskuista pois.

Salaisesti lienee sovittu - niin ainakin Kreikan hallitus käsittää - että, jos ei-balkanilainen valtio hyökkää jonkun sopimusmaan kimppuun, muut sopimusmaat eivät ole velvollisia tulemaan sille avuksi. Mutta tilanne muuttuu, jos hyökkäävä ei-balkanilainen valtio toimii yhdessä jonkun Balkan-valtion kanssa, sillä silloin sopimusmaat ovat velvollisia tulemaan avuksi, mutta tällöinkin ainoastaan hyökkäävää balkanilaista valtiota eikä sen kanssa yhdessä toimivaa ei-balkanilaista valtiota vastaan. Vaikka tämä tulkinta olisikin oikea, on ilmeistä, että erittely käytännössä on enemmän kuin vaikea. Mikäpä ei-balkanilainen valtio tuollaisessa tilanteessa tyymesti suostuisi siihen, että jo-

ku sopimusmaa tai tämä kaikki ryhtyvät aseelliseen toimintaan sen liittolaisena olevaa Balkan-valtiota vastaan? Tietysti ei miinään, vaan olisi konflikti sen ja sopimusmaiden kesken ilman muuta valmis. Tämän on Turkin hallitus ymmärtänyt ja on sen vuoksi varannut itselleen täydellisen vapauden toisen sopimuskumppaninsa avustamisesta, jos tämä joutuu sotaan Neuvostoliiton kanssa. Tällöin on lähinnä ajateltu Romanian ja sovjetin ristiriitaa Bessarabian vuoksi. Turkki on, tämän vapautuksen itselleen hankkiessaan, jyrkästi vedonnut vanhaan ystävyyteensä neuvostohallituksen kanssa, jota ystävyyttä se ei suostu uhraamaan balkanilaiselle solidaarisuudelle.

Kreikka on Välimerenvaltio, ja sen pääasialliset elinedut ovat täällä merellä. Sille on Italian ystävyys yhtä tärkeä kuin sovjetin ystävyys Turkille. Mutta Kreikalla ei ole varauksia. Oppositio on kiinnittänyt huomiota siihen, että jos esim. Italia yhdessä Albanian tai Bulgarian tai näiden molempien kanssa ryhtyy sotaan Jugoslaviaa vastaan, on Kreikka paktin mukaan velvollinen aseellisesti puolustamaan Jugoslaviaa. Hallitus väittää siis tähän, että Kreikka siinäkin tapauksessa on velvollinen toimimaan sotilaallisesti vain balkanilaisia valtioita eikä Italiaa vastaan, mutta oppositio on sitä mieltä, että tämä ei ole salaisen pöytäkirjan oikea tulkinta. Oli tämän tulkintakysymyksen laita miten hyvänsä, selvähän on, kuten sanottu, että Italia sellaisessa tilanteessa ilman muuta lukisi Kreikan viholliseksi. Pakti siis joka tapauksessa riistää Kreikalta Italian ystävyuden.

Tähän vaaraan voimakkaasti vedoten Kreikan liberaalisen puolueen johtaja, Veniselos, on kokouksessa vaatinut lykkäämään paktin ratifioinnin kunnes Kreikka on vapautettu sitoumuksista, jotka voivat johtaa sotilaalliseen toimintaan Italiaa vastaan. Edistys-

puolueen johtaja Kafandaris on yhtynyt häneen, vieläpä talonpoikaispuolueen johtaja Papanastasiu, joka on koettanut pysytellä välittävällä kannalla, on ollut pakotettu ehdottamaan, että hallitus koettaisi vapauttaa Kreikan sopimuksesta johtuvista sotilaallisista velvollisuuksista ja tehdä mahdolliseksi Bulgarian sekä Albanian yhtymisen sopimukseen, jolloin ristiriidan vaara olisi vältetty mitä Italiaan tulee. Siis joka tapauksessa olisi jo ryhdyttävä paktia revisioimaan.

Hallitus oli aluksi jyrkästi tätä vastaan. Se piti kunniansiana, että pakti ratifioidaan. Se väitti, että oppositio liioittelee paktin Kreikalle tuottamia sitoumuksia. Hallituksen vahvimpana tukena on se seikka, että pakti, kuten edellisessä raportissani selitin, nykyisessä muodossaan turvaa Kreikalle kuuluvien /ja Traakian osien omistuksen, mikä saattaisi joutua entistä suurempaan vaaraan, jos paktin revisiointiyritys johtaisi siihen, että Jugoslavia entistä tarmokkaammin ryhtyisi tavoittamaan sovintoa Bulgarian kanssa ja luopuisi paktista. Hallituksen puolustusaseet ovat siksi vahvoja, että se kaiketi uskaltaisi ratifioittaa paktin oppositiosta huolimatta, ellei sattuisi niin, että senaatissa oppositiolla on enemmistö.

Kreikassa virinnyt keskustelu ei ole voinut olla ikävästi vaikuttamatta muissa sopimusmaissa. Ainakin Turkin lehdistö on katkera. Siellä hyökätään erityisesti Veniselosta vastaan ja huomautetaan, että hän juuri on hallituksessa ollessaan paljon toiminut Balkanin paktin hyväksi, joten oudoksutaan hänen kantansa, kun pakti on syntynyt. Mainitaan vielä hänen menetelleen Turkin suhteen ainakin epäystävällisesti esittäessään Turkin ja sovjetin ystävyys esteeksi paktille. Todelliset valtiomiehet eivät sekoita ulkopolitiikkaa sisäpolitiikkaan, niin Venise-

lokselle opetetaan. Voidaan kyllä ajatella sopimusta, jossa Kreikkalla ei ole mitään sitoumuksia, mutta ei pidä olettaa toisten maiden valtiomiehiä niin ajatuskyvyttömiksi, että he ottaisivat sitoumukset yksinomaan omien maittensa kannettaviksi. Syytökset Veniselosta vastaan ovat siis katkeria, mutta niiden oikeudenmukaisuudesta on mahdoton sanoa mitään, kun ei ole julaistu niitä perusteita, joilla hän kantaansa motivoi. Hänellä on hallituksessa ollessaan voinut olla päämääränä kokonaan toinen Balkanin sopimus kuin mikä nyt on synnytetty.

Kreikan sisäpoliittinen ristiriita on jo tullut Balkanin sopimusvaltojen keskinäiseksi ristiriidaksi, ensimmäiseksi sora-ääneksi paktin puitteissa. Voi olla mahdollista, että sopimus kuolee, ennenkuin on vielä ehtinyt tulla henkiinkään.

Roomassa, maaliskuun 8 päivänä 1934.

Attli.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: f.

OSASTO: E.23.

ASIA: _____

Ateenassa olevan lähetystön rap. n:o 4.

Ministeri Artti.

Ateena 19/6-34.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 688 (K.80).

Rooma S S A 25 P:NÄ kesä K U U T A 19 34.

VIITTAUS: N

P:NÄ K U U T A 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Ateenan-lähetystön raportti N:o 4.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena
Ministeriölle lähettää Suomen Ateenassa olevan lähetystön
raportti N:o 4, jonka otsikkona on:

Kreikan ulko- ja sisäpolitiikka.

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

A T E E N A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

A t e e n a s s a 19 p:nä kesä kuuta 1934.

Asia: Kreikan ulko- ja sisä-
politiikka.

Kreikan suurena kysymyksenä on yhä Balkanin pak-
ti, vieläpä sitä suuremmalla syyllä, kun tämän sopimuksen tiel-
le sen allekirjoittamisen jälkeen nousseet ja yleistä ratifi-
oimista estäneet vaikeudet ovat Kreikassa itsessään syntyneet.
Olen niistä aikanaan raportoinut. Vanha mutta virkeä ja toimin-
tatarminen Venizelos nousi taisteluun omaa lastaan vastaan - sil-
lä Balkanin sopimusta koskevat neuvottelut alkoivat hänen ol-
lessaan hallituksessa - ja koetti tukahduttaa sen epäkuulon,
jonka hän osasi synnyttää. Täällä olen kuullut, että hän ke-
rätäkseen aseita sopimuksen ratifioimista vastaan - perimmäisenä
aiheenaan tietysti sisäpoliittiset syyt - juoksi henkilökohtai-
sesti melkein kaikissa Ateenassa olevissa lähetystöissä ottamas-
sa selkoa, mitä sopimuksesta arvellaan: moninkertaisen päämi-
nisterin ja mahdollisen presidenttiehdokkaan tekemäksi kuvaava
tempu. Hän saikin syntyään epäilyksiä toisissakin sopimuksen
allekirjoittajissa, varsinkin Jugoslaviassa. Lisäksi tuli Turkin
ja Italian välien jännittyminen, joka herätti huolestumista vä-
hän kaikkialla Balkanilla.

Kreikan nykyinen ulkoministeri Maximos palasi äsket-
tään Genevestä erittäin tyytyväisenä. Hän selitti, että siellä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

Balkanin sopimusvaltioiden ulkoministerien monissa kokouksissa oli onnistuttu hälventämään epäilykset sopimuksen tieltä. Lisäksi selveni taivas Turkin ja Italian välillä, joiden puolueettomussopimusta jatkettiin. Mussolinin kevättalvinen puhe, jossa hän voimakkaasti alleviivasi Italian etuja Afrikassa ja Aasiassa ja joka Turkissa johdatti ajatukset Italian entiseen harrastukseen Anatoliaan siinä määrässä, ettei Italian hallituksen vakuutus Anatolian olleen kaukana Mussolinin ajatuksista kyennyt mieliä heti rauhoittamaan, se puhe syrjäytyi lopultakin huomiosta. Täydellä syyllä näin kävi, sillä miten hartaasti Italia liekin vielä 20-luvun keskipaikoille saakka Turkin ollessa vielä heikkona, haaveillut saavansa Anatolian viljavissa seuduista sijoituspaikan liikäväestölleen, on se ajatus Italiassa nyt unohdettu. Huolimatta Venizeloksen vastaan hankaamisesta on toivottavissa, että Balkanin sopimuksesta nyt tulee tosi käytännössäkin. Kreikalle se on erinomaisen edullista, sillä se saa siitä turvaa Bulgariaa vastaan. Sellainen turva on tarpeen varsinkin nyt, sillä Bulgariassa aloitettu tarmokas yritys saada järjestystä oloihin voi onnistua ja maa voimistua. Kun siis on syytä toivoa, että Kreikan ^{ainoa/} ~~suuri~~ ulkopoliittinen kysymys täten selviytyy, on Kreikan hallitus sitä tarmokkaammin voinut käydä sisäpoliittisiin asioihin.

Kreikassa kuohuvat poliittiset intohimot niin kiihkeinä että vertaa tapaa harvassa maassa. Joka mies politikoi. Parlamentissa tuon tuostakin tapahtuu kiivaita kahakoita. Täällä oloni aikana siellä sattui eräskin tapaus, joka oli taas johtaa eduskunnan työkyvyttömyyteen. Eräs puoluejohtaja käytti sotaministeriä vastaan hieman liian räikeitä sanoja, mistä muuan edustaja vimmastui niin että viskasi häntä tuolilla runnellen häntä pahanlaisesti. Oppositio jäi pois istunnosta / eräs keino, jota täällä on ennenkin menestyksellä käytetty hallituksen pehmittämiseksi, mikä johtuu siitä,

että hallituksen asema on vain jonkun matkaa toisellekymmenelme nousevan äänimäärän varassa. Oppositiota ei saatu järkiinsä edes yksityisten neuvottelujen jälkeen toimeenpannussa suuressa hyvityskeskustelussa, mutta hallitus sanookin julkisesti, että tuolinhetosta saatiin tekosyy, ja että halu jarruttaa eduskunnan työtä johtuu muista syistä. Hallitus aikoo äänestytätä lakiehdotuksen - sa ilman oppositiotakin, ellei tämä muuta mieltä. Tämä on ilmaus sisäpoliittisen aseman epävarmuudesta. Sisäpolitiikka kulkee kolmiojännityksen merkeissä: nykyinen pääministeri, kansalliseen puolueen johtaja Tsaldaris, sotaministeri Kondylis ja Venizelos, suurrimman vastustuspuolueen, liberaalien johtaja. Kaikki nämä kolme pelkäävät ja vaanivat toisiaan. Tuon tuostakin puhutaan diktatuurin mahdollisuudesta. Diktaattorikandidaatti olisi tällä kertaa juuri Kondylis. Mutta toiset sanovat, ettei hän siihen kykene, ja kaikissa Ateenan revyissä - niitä on täällä useita ^{ja} kaikki pääosaltaan poliittisia - häntä pilkataan. Venizelos ^{sella} ^{on} kieltämättä paljon kannatusta, sillä hän on niin perin juutin kreikkalainen: viisas, vilkas, etevä juoniniekka ja niin monessa liemessä keitetty, että hänellä on eräänlainen sädekehä. Kieltämättä hän on myöskin tehnyt maalleen suuria palveluksia. Hallituspuolueet, joiden voima on monarkisessa puolueessa, pelkäävät nyt, että hänestä tehdään ensi syksynä tasavallan presidentti, ja tämä mahdollisuus heittää jo varjonsa laajalti.

Paitsi lähestyvää presidentinvaalia on Kreikassa toinen kysymys, joka jännittää mieliä, nimittäin vaalilain muutos. Tällä hetkellä ei käytännössä kyllä ole kysymys kuin vaalipiirien suurentamisesta, mutta samalla on keskusteltu, vielä kerran, myöskin vaalitavasta. Vaalipiirien suurentaminen, samalla kuin enemmistövaalit säilytetään, johtaisi, niin toivotaan, edustajain vapaut-

tamiseen liian läheisestä riippuvaisuudesta valitsijoihin. Tämä uudistus todennäköisesti tulee lopullisesti hyväksytyksi, sillä senaatti, jossa oppositiolla on enemmistö, tuskin asettuu vastustamaan edes poliittisen juonittelun halusta. Enemmistövaalitapa on Kreikassa vanhastaan käytännössä, mutta sen muuttamisesta suhteelliseksi vaalitavaksi on kauan keskusteltu, nimittäin vuodesta 1915. Muutosta ehdotti silloin vastaperustettu kansallinen puolue. Aiheena oli se, että liberaalinen puolue oli aivan kaikkivaltias, niin että muut mielipiteet eivät päässeet ilmenemään ollenkaan. Ajateltiin, että suhteelliset vaalit olisivat ainoa keino päästää muitakin puolueita muodostumaan ja vaikuttamaan. Mutta ajat ovat muuttaneet. Liberaalinen puolue ei enää ole kaikkivaltias - siihen ei nyt ole hallituksessakaan. Ja nyt kansanpuolue pääministeri Tsaldariksen kautta vastustaa parlamentissa omaa aikaisempaa ehdotustaan, vaikka sillävälin useimmat muut puolueet halusta vai-
kuuttaa mielialan rauhoittamiseen ovat olleet taipuvaisia sen hyväksymään huolimatta siitä, että periaatteessa ovat yhä sitä vastaan. Nytemmin on kansanpuoluekin huomannut, että puolueita on aivan tarpeeksi ja että suhteelliset vaalit todennäköisesti johtaisivat vielä entistä suurempaan sekaannukseen ja hajaantumiseen, anarkiaan, niinkuin viralliset piirit nyt selittävät.

Oppositio pysyttäytymällä ajoittaisin poissa eduskunnan työstä saattaa hallituksen suunnittelemaan uusia vaaleja. Pääministeri on jo ilmoittanut, että maa todennäköisesti saa niihin valmistautua ensi syyskuussa. Hallituksella on vielä yksi syy suunnitella uusia vaaleja, nimittäin lähestyvä presidentinvaali. Tämän vaalin toimittaa kansalliskokous, edustajakamari ja senaatti yhdessä. Senaatissa liberaaleilla on enemmistö siinä määrässä,

että nämä voivat saada kansalliskokouksessa tahtonsa hyväksytyksi. Tämä saattaa merkitä sitä, että Venizeloksesta tulee presidentti, tulos, joka peloittaa kansallisia. Hallitus koettaa tätä nykyä päästä neuvottelujen kautta siihen, että kaikki puolueet suostuisivat yksimielisesti valitsemaan nykyisen presidentin Zaimis'in uudestaan toimeen. Mutta ellei tässä suhteessa päästä sopimukseen, tulee vaalit varmasti, sillä on koetettava murtaa liberaalien valta. "Hallituslähteistä" on nyt juuri lehdille ilmoitettu, että yleisten vaalien aikaansaama tilapäinen kiihtymys on varmasti pienempi paha kuin mikä johtuisi sellaisen miehen saattamisesta tasavallan presidentin paikalle, jota eräs poliittinen suunta ei voi sietää.

Entä tämä henkilö itse? Venizelos on ulkomailla terveyttään hoitamassa. Samalla lehdet kertovat hänen valmistelevan ehdotusta perustuslain muutokseksi pääasiassa tarkoituksella antaa presidentille suurempi, puoluekäsäköä rauhoittava ja lainsäädännön tasaisempaa kulkua takaava valta. Venizeloskin on havainnut, että Kreikan demokratia on sairas, ja hän suunnittelee nyt lääkkeitä sille.

Kun mainitsin näistä tiedoista eräälle tšekäläisen ulkoministeriön korkeammista virkamiehistä, huomautti hän naurahten: niin, tietysti, Venizelos aikoo päästä presidentiksi.

Ateenassa, 19 päivänä kesäkuuta 1934.

(-) Artti.